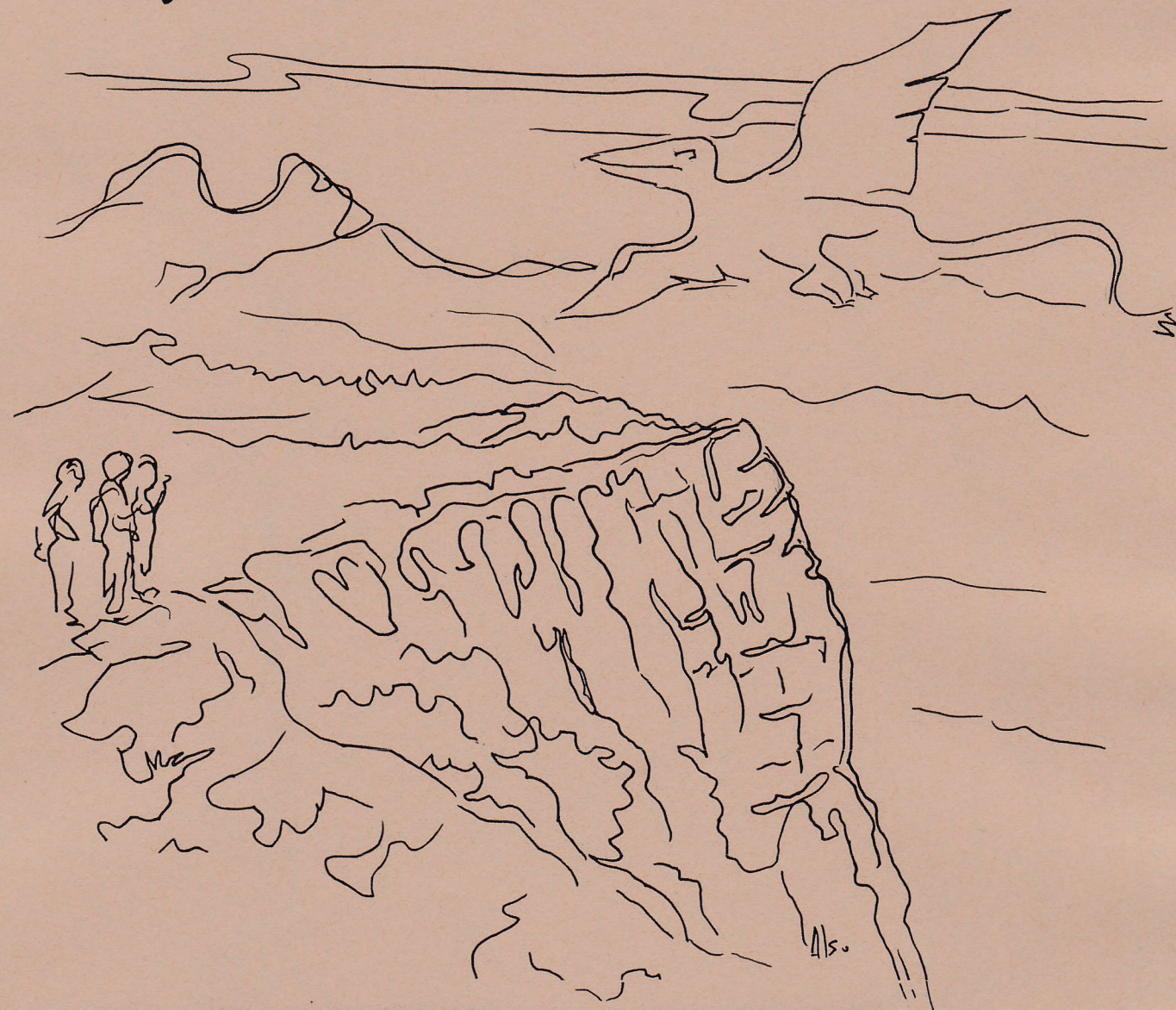

VALLCEBRE

48 SORTIDA CICLE

“CONEGUEM CATALUNYA”

6 DE NOVEMBRE DEL 2005

VALLCEBRE

El terme de Vallcebre és situat al NW de la comarca del Berguedà, entre Saldes (a l'W) i Guardiola de Berguedà (a l'E). Per la banda N limita amb Gisclareny i Guardiola de Berguedà, i per la banda S amb Fígols i amb una estretíssima faixa de territori pertanyent a Cercs. El límit N entre Vallcebre i Gisclareny i Guardiola és recorregut pel **riu de Saldes** fins poc abans de la seva confluència amb el Llobregat. El límit S correspon a la **serra d'Ensija** (**serrat Voltor**, 2.271 m alt), el **coll de Fumanya** (1.570 m) i el **grau de la Mola** (1.350 m alt). Per la banda E té com a límit els **cingles de Vallcebre**, que dominen la vall del Llobregat, i el **cap del Portet** (1.341 m alt). A la banda W hi ha el **serrat Negre** (2.271 m alt) i els **cingles de Costafreda i de Caubell** (1.603 m). Al NW hi ha també la poc elevada **serra de Burella** (1.225 m alt).

El terme municipal és drenat pel riu de Saldes, a l'extrem nord, i per la **riera de Vallcebre**, que hi afluïx per la dreta i que es forma amb uns quants torrents que davallen de la serra d'Ensija i dels cingles de Conangle. L'extensió del terme municipal és de 27.87 km². Un 16% d'aquesta extensió és de boscs, especialment a la **baga de Vallcebre** i gairebé un 50% de matollar i brolla. L'agricultura, poc important, és tota de secà i hi predominen els cereals, l'alfals i les patates. La ramaderia havia tingut més importància al segle passat que no pas ara.

La població s'ha edificat en una vall que és una plataforma estructural formada a la part oriental de la serra d'Ensija, on el sinclinal de calcàries del Garumnià ha obert de forma extensa els seus vessants. Les boniques cingleres esmentades tanquen la vall de Vallcebre i la separen de la del Llobregat. S'ha esmentat que la conca de Vallcebre és un dels jaciments maastrichtians més rics en fòssils. Al paquet de calcàries marines, per on s'obre pas el Llobregat, es sobreposa un extens nivell lignítifer que, a part de proporcionar la troballa d'una petjada de dinosaure i de tortuga prehistòrica, ha estat la base durant molts anys del progrés econòmic de la zona; després d'un pis de margues es troben les calcàries lacustres de Vallcebre.

Les mines del Berguedà es concentraven en tres grans zones: Saldes, Vallcebre, Fígols / Peguera, Cercs / la Nou, Malanyeu, Catllaràs, essent la llenca de Vallcebre la més extensa i menys dislocada (inclou els pobles de Fígols, Sant Julià i Saldes) i que s'estén fins més enllà de Gósol; és la regió carbonífera més important de Catalunya.

L'empresa Carbons de Berga, fundada el 1860, que no adquirí empenta fins que no la va comprar a l'any 1916 el que fou després comte de Fígols, fou qui va explotar la major part de l'aflorament Fígols-Vallcebre-Saldes. A partir de 1875, i especialment a ran de la Primera Guerra Mundial, tingueren un temps esplendorós; més tard, el 1959, s'esmenten els carbons de la conca de Fígols com a jaciments força importants i de bona qualitat, aquell any es van obtenir 600.000 tones de carbó. En el moment de màxim desenvolupament de les mines, principis dels anys quaranta, el personal tècnic era en la seva major part procedent del País Basc i els peons procedien de Castella, sud de la península i de la pagesia dels voltants. Es va muntar un telefèric per poder baixar el mineral des del coll del Paradell fins al Llobregat. Wagner, l'enginyer alemany que havia impulsat les mines de Peguera, fou l'encarregat de l'obra, que va exigir la construcció d'una bona colla de torres de fusta, algunes de 60 m d'altura, i la de dos túnels de 23 i 14 metres al serrat de l'Esdevella. Ambdós túnels es conserven i avui formen part de l'espectacular **mirador de Vallcebre**.

Amb el temps es va anar reduint personal en augmentar la mecanització i encara que les prospeccions donaven resultats positius diversos problemes dificultaven la continuïtat de l'explotació, tals com l'encariment econòmic de l'extracció, l'impacte ambiental de les explotacions a cel obert i la dependència de la central tèrmica de Cercs, on anava destinada tota la producció dels darrers anys. Amb aquelles perspectives Carbons de Berga va tancar les mines el 1982, cosa que va representar per aquesta comarca un canvi substancial en la seva economia i en la forma de vida.

Avui a l'antiga mina de Vallcebre es veu una activitat industrial molt diferent i de menys envergadura, creada a l'any 1989 provinent d'una planta de tractament de fusta, contra la humitat, els cores i la dessecació amb garantia per vint anys. La fusta tractada amb aquest procés s'utilitza per a pals de telèfon i elèctrics, tancats, vinyes, emparrats, hivernacles, jardineria i parcs infantils entre altres. Catalunya, sud de França i Itàlia són els principals clients.

Al coll de Paradell o Pradell, a 1625 m alt, on l'empresa "Carbones Mari, S.A." explotà carbó entre 1936 i 1962, encara queden les restes de les tremuges de la mina nova, on l'Associació Trens Turístics Miners està treballant en la reconstrucció d'un tram de l'antic ferrocarril miner de la mina Enriqueta.

El **lloc de Vallcebre** ja fou esmentat en l'acta de consagració de la catedral d'Urgell, l'any 839, on apareix amb la grafia *Balceber*. Hi ha indicis que ja hi havia un **castell de Vallcebre** l'any 983, indicis confirmats per un document de l'any 1043. L'actual terme municipal formà en aquests segles dues parròquies diferents: Santa Maria de Vallcebre i Sant Julià de Vallcebre o de Fréixens.

Les dues parròquies formaren part del terme del castell de **Peguera** i la senyoria era compartida pels barons de Peguera i els abats de Bagà. Al principi del segle XV el domini passà a una família cognominada Foix, el primer senyor dels quals fou un Pere

de Foix, de llinatge obscur i resident a Bagà. En aquests temps la població de Vallcebre, un cop superat el sotrac de la Pesta Negra, no passava gaire dels 100 habitants. Els segles XVI i XVII es mantingué la població a un nivell bastant semblant al dels segles medievals, però durant el segle XVIII la població disminuï. L'exploració de les **mines de lignit**, al segle XIX, modificà aquesta situació de despoblament i dugué el nombre d'habitants al nivell més alt de tota la història de Vallcebre: 974 habitants el 1857. Al segle XX ha anat oscil·lant entre els 558 que tenia el 1936 i els 944 del 1960; actualment la tendència és novament cap al despoblament.

El *poble de Vallcebre* pròpiament dit és situat al bell mig del terme municipal, a 1.118 m altitud, i voltat d'una vall d'aspecte més aviat feréstec, encerclada per muntanyes que la tanquen d'una manera molt completa i li deixen només accés per tres o quatre indrets. Només un petit grup de cases forma el nucli, dins del qual, en una placeta, hi ha l'església. La resta de la població viu disseminada. Aquesta església, **Santa Maria de Vallcebre**, és la *parroquial* i és de construcció moderna (data del 1931). Com a parròquia depèn del bisbat de Solsona.

El terme de Vallcebre inclou els veïnats de la Muntanya, el Bac, Belians, les Deus, el Divinal, les Comes, el Portet, el Comellar, la Costa Llummar, la Coma d'Arnau, el Clot del Poble i la Barceloneta, a més de l'antic veïnat de Sant Julià de Fréixens, que havia estat parròquia a part amb l'església d'aquest nom, situat ben a prop de la carretera de Saldes, abans d'arribar al desviament de Vallcebre. Ara despoblat, conserva, però, l'església en bon estat. **L'església de Sant Julià de Fréixens**, que ja existia el 1010 i que era propietat del monestir urgellenc de Sant Sadurní de Tavèrnoles, és un dels patrimonis més valuosos del municipi. Tot i que fou reformada i ampliada als s. XVII i XVIII, conserva l'estructura romànica, en la qual hi destaca l'absis semicircular. El terme municipal inclou també un gran nombre de masies, a causa del caràcter bàsicament disseminat que té la població.

ERMITA DE SANTA MAGDALENA

No se'n sap l'origen, possiblement va ser aixecada com acció de gràcies després d'una epidèmia de pesta. Els arxius parroquials, cremats l'any 1936, no poden aportar cap dada. A la façana hi ha una petita làpida amb la data de 1663 acompanyada amb un dibuix d'una fulla de quatre foliols. Sembla ser que aquesta data es refereix al moment en què la nau fou allargada; la resta de l'edifici és probablement una centúria més antic.

L'església és de planta rectangular amb sagristia afegida i campanar d'espadanya sobre la façana. A l'interior es conserva la imatge de la santa i uns exvots que demostren que manté encara una ferma devoció. Per Santa Magdalena hi té lloc un aplec molt concorregut al qual acudeix gent de Vallcebre, Sant Corneli i rodalies.

Al davant de l'edifici hi ha una font, ara de cisterna; la font natural s'eixugà en arribar les excavacions de les galeries de les mines a sota del Carod i tenia fama de guarir les berrugues, cosa que atreia gent dels pobles dels voltants.

Hi ha una llegenda que parla de les anomenades llums de Santa Magdalena, les quals es veien des del poble; hom creu que eren el reflex de la lluna sobre la teulada o entre els arbres; tot i això va encaterinar més d'una persona, que hi veia una mena de missatge...

Passada l'ermita de Santa Magdalena i el Cap del Grau de la Mola, se surt de l'atapeït bosc i se'ns obre una magnífica panoràmica a ran de la bonica cinglera de calcària blanca, amb diferents graus: de la Canaleta o del Sastre, dels Boigs, de les Granotes...

I després del Portet seguim la carena fins assolir el Tossal Issol, des d'on podem gaudir, si el dia ens acompanya, d'una vista esplèndida del Pedraforca i la serralada del Cadí, a més de la serra d'Ensija, Catllaràs, Puigllançada, etc.

ESGLÉSIA DE SANT RAMON

Aquesta capella és situada a l'est de Vallcebre, sota el Portet, paratge en altre temps frondós i avui completament despul·lat d'arbreda a causa de la contaminació de la central tèrmica de Cercs. Té aire de capella romànica, però fou edificada el 1853 (això està gravat a l'arc de la porta), i un petit campanar sobre la façana. Tampoc se sap per què els vallcebresos varen construir-la en aquest indret, però és versemblant que fossin els devots del barri del Portet els principals promotors i segurament els qui amb donatius i mà d'obra varen sufragar-la.

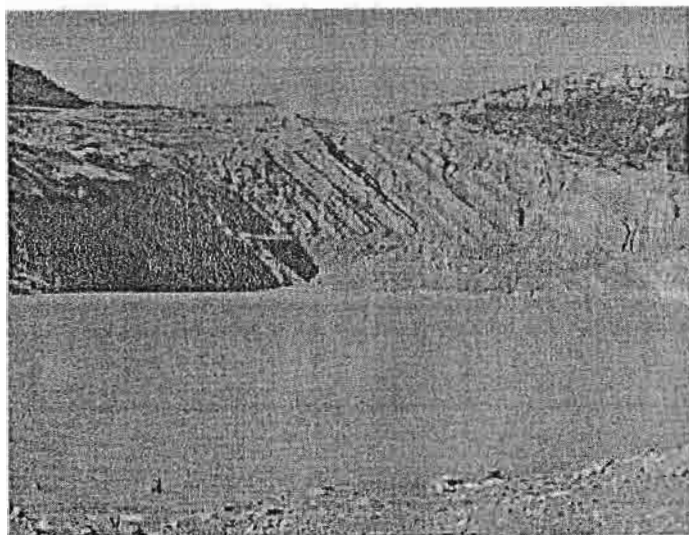
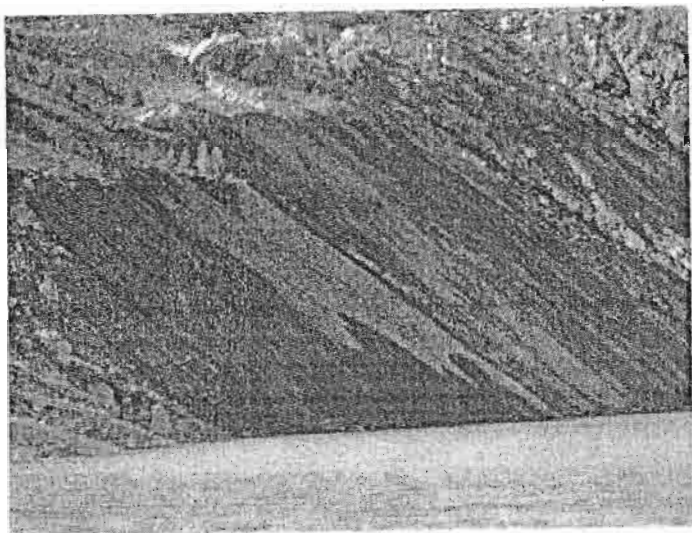
El diumenge més proper al 31 d'agost, abans era una de les festes importants de Vallcebre, tant, que s'anomenava la festa major de Sant Ramon. Com que no hi havia tantes presses com ara, alguns hi pujaven descalços en compliment d'una prometença, es portaven el dinar i es quedaven a menjar en els paratges del voltant de la capella. A la tarda acabaven la festa amb una bona ballada i molta gresca.

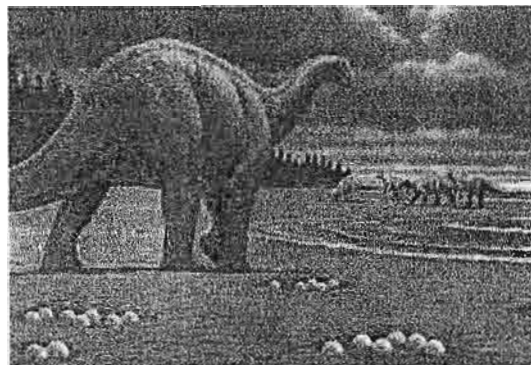
LLAC DE TUMÍ

A l'est del municipi de Vallcebre, just abans d'arribar al Coll de Pradell (1.630 m), trobem uns paratges de gran bellesa paisatgística i alhora molt marcats per la intensa activitat minera que va viure durant bona part del segle XX aquesta zona.

Al veïnat anomenat la "Muntanya", la zona poblada situada a la part més alta del municipi, hi trobem una gran reserva d'aigua fruit del recull de l'aigua de la pluja que circula amb gran velocitat per aquestes abruptes terres. És un llac que obeeix en gran mesura a l'explotació de les capes de carbó mitjançant el sistema anomenat a "cel obert". Les dimensions d'aquest embassament són considerables, i parlariem d'una capacitat que gira al voltant dels 25.000.000 litres. Al llarg del temps s'ha anat poblant de sediments i materials que arrossega l'aigua, fent així un embassament cada vegada més extens i menys profund. Al "llac de Tumí", nom com se'l coneix vulgarment, s'hi troben peixos de la família dels Ciprínids, com poden ser les Carpa o el Barb Blas; però la peculiaritat o riquesa d'aquest embassament és que està situat sota unes capes verticals de carbó on es poden apreciar una multitud de petjades de dinosaure. Conjuntament amb altres rastres de dinosaure que es troben al Coll de Fumanya i afegint altres elements trobats a la zona, com poden ser els ous, o el fèmur, constitueix un dels jaciments paleontològics més importants d'Europa.

Vista General del Llac de Tumí (Foto: D.Guitart)

Vèrtebra de dinosaure

Rinoceront d'Incarcal

(Foto: S. Perarnau)

M. A. (MILIONS D'ANYS)

A Vallcebre, a l'edifici de l'escola, c/ Escoles Velles, hi ha actualment una exposició amb plafons on s'explica el treball dels paleontòlegs. Hi ha petites escenografies dels materials que utilitzen, productes químics, bibliografia, mapes i fotografies. Hi ha un audiovisual amb imatges de les petjades fòssils del Coll de Fumanya. El conjunt paleontològic de Fumanya se'l considera com un dels jaciments més importants d'Europa amb restes fòssils de dinosaure del Cretaci Superior.

Aquesta exposició permanent va ser creada per l'Institut de Paleontologia Miquel Crusafont de Sabadell (IPS) i per l'oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona l'any 1999 per celebrar el 30è aniversari de la fundació de l'Institut de Paleontologia. L'objectiu era apropar la paleontologia als visitants d'una manera molt didàctica i amena. L'Exposició M.A. va realitzar una llarga i exitosa itinerància per diferents museus de Catalunya fins l'agost del 2003, quan es va instal·lar de manera permanent a Vallcebre com un nou equipament de la ruta minera.

MUSEU DE LES MINES DE CERCS

El museu permet conèixer el tipus de vida i funcionament d'una colònia minera de finals del segle XIX a Catalunya. S'entra a la mina per la galeria Sant Romà, amb vagoneta, i se surt a peu; en un recorregut de 450 m. Al museu es pot visitar una exposició permanent on es mostra com era la vida al peu de la mina i les característiques i els usos del carbó. També es mostra un audiovisual sobre el tema. Al costat del museu es pot visitar un pis de la colònia restaurat

Bibliografia:

-Gran geografia comarcal de Catalunya, El Bages, el Berguedà i el Solsonès, vol. 2, Fundació Enciclopèdia Catalana.

-Descripció de l'itinerari extret del butlletí editat per la U.E. de Catalunya amb motiu de la XIV Excursió i Aplec de Veterans de Catalunya celebrada a Vallcebre el 14 de maig de 1995.

www.rutaminera.diba.es

www.terradedinosaures.com

www.webgipal.net/vallcebre

Portada: Il·lustració de Josep M. Also

(La preparació d'aquesta sortida i dossier han estat realitzats per membres de la Secció de Cultura de l'A.E. Talaia, octubre del 2005).

DESCRIPCIÓ DE L'ITINERARI

VALLCEBRE – SANTA MAGDALENA – TOSSAL ISSOL – SANT RAMON – VALLCEBRE

Horari Parcial	Horari total	Horari Parcial	Horari total
0:00	0:00	0:08	0:22
VALLCEBRE.- Iniciem l'itinerari deixant enrere l'església de Santa Maria i els ajuntaments (vell i nou); passat aquest darrer, cal seguir el primer trencall que surt a l'esquerra, que és una pista de terra; veiem les antigues mines al davant. Pocs metres més endavant passem per un pontet sobre el rierol de la Baga o de la Muntanya; a un costat i a l'altre veiem petits saltants que formen bonics pèlags. A la dreta tenim les escombreres de les mines, en alguns trams disfressades pel mantell vegetal que les cobreix. Anem trobant senyals de pintura groga i verda i també de groga i blanca.		EL CULELL.- Presidit per una creu en una roca. (El camí que puja cap a la dreta duu a la casa del Carod. El camí pla que s'endevina a l'esquerra, avui completament perdut, menava al pla de la Barrromba). Nosaltres seguirem el camí que se cenneix al peu de la creu, que és el de Santa Magdalena. Travessem el torrent de Devinal. A partir d'aquí el camí comença a enfilar-se. A la dreta tenim bones perspectives de les roques d'Empalomar.	
0:10	0:10	0:04	0:26
Cruïlla de pistes.- Seguim la de la dreta, que remunta suaument, en direcció a Santa Magdalena. (La de l'esquerra davalla cap a can Bufalà).		Bifurcació.- Deixem un camí transversal i continuem pujant, ara per un camí ben definit. Deixem un parell de ròssecs que pugen cap a la dreta, travessem una pista de terra i continuem recte tot endinsant-nos en un bosc de pins. Uns metres més endavant, a l'esquerra, veiem les runes de can Bufalà.	
0:04	0:14	0:07	0:33
CAN VILA.- A la dreta del camí; masia deshabitada des del 1991; sota d'un cobert hi ha la font i el safareig de la casa. Més a la dreta i enlairada, la masia de can Ponç, amb bonica llinda a la porta. Bifurcació de pistes; seguim per la de l'esquerra. La de la dreta mena a can Curt. Travessem el petit torrent de la Foranca i seguim per la pista que va pujant suaument.		Bifurcació.- Deixem un ròssec esborradís que va pujant i anem seguint de front, primer planejant i després en pujada per dintre del bosc. 0:05 0:38 ERMITA DE SANTA MAGDALENA.- A uns metres a l'esquerra del camí i en un lloc insòlit per bastir-hi una capella. A la façana hi ha una petita làpida amb la data de 1663, acompanyada amb un dibuix d'una fulla de quatre foliols.	

Al davant de l'edifici hi ha una font, ara de cisterna. La font natural s'eixugà en arribar les excavacions de les galeries de les mines a sota del Carod. Tenia fama de guarir les berrugues, cosa que atreia gent dels pobles dels voltants.

Continuem per un ròssec que puja dreturer per enmig del bosc. Anem trobant els mateixos senyals que hem esmentat abans. Durant una estona anirem seguint per camins de ròssec enllaçats per camins transversals per dintre del **Boixader**, extensió de boixos i pins que s'estén per tot el vessant nord de la carena que baixa de les roques de Fumanya i que va cap al pla de la Barromba. Cal estar amatent als senyals i a les fites.

0:06 0:44

Bifurcació.- Deixem el corriol que s'enfila a la dreta i seguim per un altre ben marcat cap a l'esquerra. Una mica més endavant seguim cap a la dreta per un camí pujador. En una clariana tornem a agafar el camí de l'esquerra i poc després deixem el camí que continua de pla, esborradís i intransitable, i tornem a pujar cap a la dreta.

0:12 0:56

Bifurcació.- Camí cap al coll de Fumanya, que seguim cap a l'esquerra i que comença a davallar entremig de pins i boixos.

0:11 1:07

CAP DEL GRAU DE LA MOLA.- El bosc no és tan atapeït; a la dreta tenim el grau que davalla cap a Fígols Vell i més enllà la carretera que serpenteja cap a Fumanya; a l'esquerra hi ha diversos camins que baixen cap al pla de la Barromba per la vall del torrent de les Deus. Nosaltres seguim el camí que busca la carena.

Continuem per l'antic camí ramader (avui en desús com gairebé

tots els d'aquests tipus, però que ens evoca èpoques pretèrites, quan el bestiar del pla, en transhumància, pujava a l'estiu cap a les fresques pastures dels Rasos de Peguera).

0:13 1:20

Torre d'alta tensió.- Passem a tocar de la torre. (Per la gran rasa oberta podem veure a l'esquerra el poble de Vallcebre i a la dreta tenim una primera mostra de la bonica cinglera de calcària blanca). Anem seguint per a ran del cingle.

0:11 1:31

El bosc és més clar; en un racó de l'espadat hi ha el dreturer grau de la Canaleta o del Sastre, que sempre ha estat molt poc freqüentat ja que és feréstec i difícil de passar.

A la dreta podem veure el pantà de la Baells i, a sobre, les muntanyes del Catllaràs, de Malanyeu, de la Nou, de Sobrepuny, Pic-en-cel i més enllà Montserrat i el Montseny.

A l'esquerra podem copsar la vall de Vallcebre i al darrere la Tossa d'Alp, Puigllançada, Moixerò i el muntanyam de la serralada del Cadí.

0:03 1:34

Cal estar atents, ja que abandonem el camí carener i baixem cap al proper pla de la Barromba.

0:03 1:37

PLA DE LA BARROMBA.- Aquí s'ajuntaven els ramats procedents de Guardiola, que hi pujaven pel grau de Sant Climent, i els del Baix Berguedà, que ho feien per la Garganta. Sembla ser que els pastors aprofitaven l'amorriada del bestiar per organitzar baralles entre els moltons més forts, caps de ramats; al guanyador se li col·locava un gros esquellot, dit també una barromba, que pot ser l'origen del topònim d'aquest indret.

A l'esquerra es destaca la forma cònica del serrat Voltor de la propera serra d'Ensija.

El camí que travessa el coll, per l'esquerra ens duria a Vallcebre; nosaltres seguim cap a la dreta, apropant-nos altre cop a la cinglera.

A sobre tenim el turó del Cap del Portet (1.341 m). Cal adonar-se dels afloraments minerals que donen unes notes de colors vius i contrastats que l'escassa vegetació dels seus vessants no arriba a cobrir.

0:09 1:46

GRAU DELS BOIGS.- A la dreta tenim el grau (dit dels "Bojos" al país) que duu a Fígols, del qual no cal dir res més ja que el nom el defineix perfectament.

0:07 1:53

GRAU DE LES GRANOTES.- També a la dreta trobem el grau pel qual puja la pista, cimentada en el darrer tram, provinent de Fígols. La seguim cap a l'esquerra.

La pista segueix en direcció a can Freixa, casa edificada cap al 1930 sobre la Roca de Cars. Sense arribar-hi, continuem en pujada cap a l'esquerra per una pista ampla.

0:18 2:11

EL PORTET (1.341 m).- Seguim a la dreta per la carena, en direcció al Tossal Issol.

0:05 2:16

TOSSAL ISSOL (1.327 m).- Hi oneja una senyera. Al nord podem veure tota la vall de Vallcebre amb prats i conreus, i les serralades d'Ensija, Pedraforca, Cadí, Catllaràs, entre altres.

Sortim del pujol per un corriol que segueix el fil de la carena per la banda oposada a la que hem arribat.

Troblem un camí transversal que seguim cap a l'esquerra, uns 200 metres més enllà el deixem per continuar per un corriol entre camps abandonats, anem en direcció nord-oest; més endavant, sota el marge, trobem un ample camí que seguim cap a l'esquerra.

Travessem el collet de Sant Ramon a les envistes de la capella del mateix nom.

0:12 2:28

ESGLÉSIA DE SANT RAMON.- Té aire de capella romànica, però fou edificada el 1853, això està gravat a l'arc de la porta; té un petit campanar sobre la façana.

Des de l'església, un corriol davalla per entre les edificacions de cal Mullàs i segueix pel costat de cal Curi i ca l'Endall.

A la dreta trobem la masia de cal Borral; cal decantar-nos cap a l'esquerra i seguir uns metres per la dreta la pista d'accés a aquesta casa que ha tallat el corriol, el qual retrobem a sota; el seguim i als pocs metres travessem un reguerol.

0:06 2:34

Bifurcació.- Pista de cal Negre, masia que veiem a la dreta. Seguim cap a l'esquerra. Una mica més endavant travessem un torrent emmarcat per pollancre i seguim cap a la dreta la pista provinent del Portet.

Deixem una pista a l'esquerra que puja a can Pipaire; nosaltres continuem davallant suaument.

0:12

2:46

Bifurcació.- A l'esquerra tenim el camí de can Masoveret: la pista rodeja cal Pau, al darrere de la casa hi ha la capella de la Mare de Déu de Núria. Desemboquem a una pista asfaltada i la seguim per la dreta en direcció a Vallcebre; travessem el torrent de les Deus provinent del pla de la Barromba, que a partir d'aquí baixa encaixonat

formant uns petits i bonics saltants; després travessem el torrent de la Baga, que ja havíem creuat al començament d'aquest itinerari.

0:14

3:00

VALLCEBRE.- Primeres cases de la població; uns 200 metres més i finalitzem aquest itinerari.

Proposta de temps de descans i reagrupament, que se sumará al temps total de caminada:

A l'ermita de Santa Magdalena:	15 minuts
A la Torre d'alta tensió:	10 minuts
Al Tossal Issol:	15 minuts

